

Ion Popescu-Sireteanu, *Din toponimia Bucovinei*, Iași, Editura Printis, 2018, 154 p.

Spirit complex, pasionat deopotrivă atât de limba (este autorul sau coautorul unor lucrări cu impact în domeniul lingvistic – *Cuvinte românești fundamentale*, *Memoria limbii române*, *Tezaurul toponimic al României. Moldova etc.*), cât și de literatura română (scrierile sale fiind destinate în special copiilor și tinerilor), pe care le abordează cu aceeași împătımire, domnul prof. univ. dr. Ion Popescu-Sireteanu ne propune, de această dată, o carte despre toponimia Bucovinei.

Deși nu a fost astfel structurată de către autor, lucrarea ar putea fi divizată în două secțiuni: una, în care domnia sa abordează subiectul complex al etimologiei câtorva nume de locuri: *Rarău* (pp. 5–11), *Horaiț* (pp. 12–25), *Pleşenița* (pp. 26–29), *Negostina și Verpole* (pp. 30–33) și *Mărăței* (pp. 34–38), iar cea de-a doua, în care realizează câteva minimonografii privind *Toponimia comunei Sucevița* (pp. 39–104), *Toponimia comunei Dornești* (pp. 105–115), *Toponimia satului Grănicești* (pp. 116–133), *Toponimia satelor Calafindești, Șerbăuți și Călinești* (pp. 134–152).

După ce și-a exprimat părerea că originea numelor de locuri (și nu numai a lor) trebuie căutată mai întâi la nivelul limbii române comune – spre deosebire de alți cercetători care consideră ca fiind împrumuturi o serie de nume proprii și apelative fără a le investiga în profunzime „rădăcinile” – dl. Ion Popescu-Sireteanu rămâne consecvent principiului enunțat și reușește, prin precizia și rigoarea științifică cu care abordează termenii selectați, să desfacă „ițele” etimologiei fiecăruia dintre ei. Pentru a-și atinge scopul, domnia sa face apel la documentele de arhivă, utilizează impresionantele cunoștințe dobândite în domeniul dialectologiei și folclorului, analizează cu minuțiozitate soluțiile etimologice apărute în timp, revine asupra unor etimoane în lumina unor surse noi și, am adăuga noi, peste toate se suprapune un fler deosebit de a „simți” limba.

Astfel, în ceea ce privește denumirea muntelui *Rarău*, concluzia cercetărilor este că aceasta „nu reprezintă un împrumut, ci o creație românească, formă cu afereză a lui hărărau/gărărau, zaraarau... nume de pantă abruptă în munții dinspre Cerna, având mult pietriș surpat” (p. 8), excluzând posibilitatea originării în cuvântul unguresc *ráró* „bătlan”, adoptată de către alți lingviști.

Etimologia lui *Horaiț* – *apelativ, antroponim și nume topic* este reconsiderată (după ce autorul a publicat o notă asupra subiectului în anul 1972), prin prisma consultării unor lexicoane și dicționare și, deopotrivă, prin analiza în contextul denumirilor omonime, a documentelor istorice și a celor folclorice. Cumularea tuturor datelor conduce la ideea că: „Acum constatăm că horaiță este realizat pe teren românesc, de la entopicul horáie/horái «coclauri, râpi», prin substituirea sufixului -áie, respectiv -ái, cu -áiță...” (p. 20).

La concluzii similare, și anume, originea românească a termenilor, ajunge autorul și în cazul numelor topice *Pleşenița* (sat dispărut, aflat în vecinătatea orașului Siret, al cărui nume este format prin derivare de la Pleșeni – la origine nume de grup), *Negostina și Verpole* (rezultate din scindarea unei singure localități, *Verpole* – numele ucrainean reprezintă o traducere a românescului „Vârful Dealului” –, în două sate, unul cu nume omonim oiconimului primar, altul denumit *Neguscina*, acesta din urmă putând fi pus în

legătură cu antroponimul *Negriș*, pronunțat *Negrăș*) și *Mărăței* (toponim care are, în prima linie etimologică, apelativul *amărățâi*, *amărățâi* „om sărman, nenorocit”).

În următoarele patru capitole ale cărții informația este mult mai bogată, autorul prezentându-ne, cu aceeași minuțiozitate, numele topice și terminologia geografică populară din localitățile *Sucevița*, *Dornești*, *Grănicești*, *Calafindești*, *Șerbăuți* și *Călinești*. Despre numele comunelor ca și despre fiecare dintre microtoponime în parte, primim date diverse: geografice, istorice, administrative, lingvistice.

Lucrarea dlui Ion Popescu-Sireteanu vine să restabilească adevărul etimologic în cazul câtorva nume de locuri; este un adevăr istoric care ne poartă adesea până la originile noastre ca popor. Referindu-se la numele *Rarău*, domnia sa concluzionează: „Această atestare..., alături de alte câteva, ne vorbește nu doar de prezența românilor în Dacia în sec. al XI-lea, ci de autonomia lor și de dragostea lor pentru pământurile moștenite, pe care le apăra cu vitejie împotriva migratorilor pecenegi, cumani, uzi, dar și maghiari” (p. 9).

Iustina Burci

Vasile Tătaru, *Comuna Vlădeni, județul Iași – repere monografice. Din preistorie până la reformele lui Cuza (1864)*, Iași, Editura Alfa, 2018, 490 p.

Cartea pe care o recenzăm în paginile de față constituie prima parte a unui proiect de anvergură, pe care dl. prof. Vasile Tătaru și-a propus să îl realizeze; acesta prevede apariția a încă două volume, corespunzând unor noi tranșe temporale – *Vremea modernității, între anii 1865–1945; Vremuri contemporane, între anii 1946–2010* – și a câtorva studii care vor descrie zona din punctul de vedere al numelor înregistrate aici (*Onomastică și toponimie din bazinul mijlociu al Jijiei, zona Vlădeni, județul Iași*) și al stilului de viață al oamenilor (*Obiceiuri și tradiții populare de pe Valea Jijiei, comuna Vlădeni, județul Iași*). Modul în care a fost alcătuită această primă lucrare, cu deosebită atenție pentru amănunt și pentru adevărul istoric, ne creează convingerea că, la finalizarea proiectului, locuitorii comunei vor avea în față o oglindă în care, dincolo de prima imagine, cea care înfățișează chipurile actuale, se va reflecta o întreagă lume, așa cum a trăit ea, încă de la „cele mai vechi urme ale vieții umane pe acest teritoriu” (p. 11.), limitatemporală până la care autorul coboară când pornește în realizarea demersului său.

Structurarea volumului este cea clasică, specifică monografiilor, și anume, pe capitole și subcapitole în care sunt prezentate și analizate cu meticulozitate toate datele referitoare la spațiul geografic – I. *Cadrul fizico-geografic* (pp. 15–52), apoi – II. *Evoluția comunităților umane din Preistorie până în zorii Evului Mediu* (pp. 53–74), III. *Comuna Vlădeni în Evul Mediu* (pp. 75–132). IV. *Satele, de la medieval la modern. Raporturi sociale, fiscalitate și demografice* (pp. 133–264), până la V. *Onomastică și toponimie în documente* (pp. 265–316), capitol care oferă o imagine aparte asupra lumii satului, din perspectiva numelor de persoane și de locuri consemnate în catagrafii. *Considerațiile finale* (pp. 317–320) încheie partea teoretică a lucrării, fiind urmate de un *Glosar* (pp. 321–330) bogat care facilitează înțelegerea unora dintre termenii (vechi) întâlniți pe parcursul cărții, apoi de *Lista hărților, a figurilor și a tabelor* (pp. 331–332), *Abrevieri și semne speciale* (pp. 333–334), *Bibliografie selectivă* (pp. 335–343), *Indice de nume proprii* (pp. 321–349) și se încheie cu *Anexe* (documente, catagrafii, hărți și schițe), acestea din urmă cu un rol

decisiv în economia volumului, deoarece reprezintă dovezile „prin care se susține și se demonstrează autenticitatea demersului monografic despre satele comunei Vlădeni” (p. 12).

Studiate separat, oricare dintre aceste capitole uimește prin avalanșa de informații pe care ni le oferă: pentru comuna *Vlădeni*, în general, pentru fiecare dintre satele sale componente (*Vlădeni, Borșa, Broșteni, Iacobeni, Alexandru cel Bun, Vâlcelele*), în particular, și, atunci când este necesar, dl. Vasile Tătaru proiectează situațiile întâlnite în localitățile avute în vedere pe fundalul mai larg al evenimentelor petrecute la nivelul Moldovei istorice.

Astfel, prezentarea geografică este una exhaustivă, demnă de un specialist în domeniu: amplasarea, structura administrativ-teritorială, geologia, tipurile de relief, clima și factorii care o influențează, hidrografia, vegetația, fauna, tipurile de sol, resursele naturale, nimic nu pierde din vedere autorul, încât, după ce am parcurs întregul material avem siguranța că știm totul despre subiectul tratat.

În același mod procedează și în capitolul următor, fracționat pe etape istorice (*Paleolitic, Neo-eneolitic, Perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului, Epoca bronzului, Epoca fierului, De la Dacia romană la Evul Mediu timpuriu, Periegeze actuale pe teritoriul comunei Vlădeni*); sunt menționate descoperirile arheologice specifice fiecărei perioade în parte, valoroase și prin faptul că „arată relațiile și contactele acestei populații, cu lumea romană din ținuturile de la nordul Dunării, din interiorul și exteriorul arcului carpatic” (p. 68).

Capitolul al treilea „zugrăvește” o istorie în documente a satelor cuprinse în comuna Vlădeni, în Evul Mediu. Analiza se face cronologic, începând de la prima localitate atestată în acte oficiale (Iacobeni). Cu excepția situațiilor când documentele „tac”, ceea ce înseamnă că viața lor se desfășoară fără evenimente notabile –, trecutul se dovedește a fi unul tumultuos: satele și moșiile sunt moștenite, împărțite, vândute și cumpărate, donate, fac obiectul unor litigii, sunt lovite de calamități naturale ori suportă abuzuri ale stăpânirii și fiscalitate excesivă, iar toate acestea sunt aduse la suprafață și cunoscute grație actelor din arhive. În ciuda tuturor problemelor însă, satele au înregistrat constant un traseu ascendent, reformele lui Constantin Mavrocordat „privitoare la raționalizarea statului” (p. 133) fiind un punct important de plecare în acest sens, chiar dacă ele vizau, de fapt, „punerea la punct a mecanismelor prin care regimul fanariot și-a asigurat încasarea regulată și sporită a dărilor” (p. 133). Capitolul al patrulea reprezintă secțiunea care surprinde acest proces de modernizare, vizibil inclusiv și la nivelul modalității de a întocmi recensămintele în care erau înscrși contribuabilii. După ce ne prezintă un istoric al catagrafiilor realizate între anii 1768–1859, pe de o parte cu lipsurile lor, pe de alta cu elementele de noutate, autorul reconstituie separat imaginea complexă a fiecărei localități – cu oameni, evenimente, instituții și efectele ce decurg din relaționarea acestora, așa cum transpar ele din listele statistice alcătuite succesiv la vremea respectivă.

Un rol decisiv în procesul de cunoaștere a dezvoltării satelor analizate (a societății noastre, în general), este, fără îndoială, antroponimia. Sintetizând datele antroponimice, în capitolul al V-lea al cărții este surprinsă evoluția sistemului denominativ, de la numele unic la numele dublu, cu toate fazele sale intermediare. Materialul poate fi analizat însă și din alte perspective, căci numeroase alte domenii – social, economic, demografic, etnografic, confesional etc. – își găsesc aici bogate surse de informație, iar imaginea „structurilor sociale și ocupaționale ale satului” (p. 189), transpar cu ușurință din „paginile” catagrafiilor. Observațiile autorului sunt susținute prin publicarea de tabele nominale, realizate pentru fiecare sat în parte, pe tranșe temporale, în funcție de anul în care a fost alcătuit recensământul: 1820, 1831, 1838, 1845, 1851, 1864. În ceea ce privește numele de locuri, lucrarea cuprinde

un mic dicționar al toponimiei locale, denumirile fiind extrase din documentele înregistrate între anii 1502–1892, alcătuit pe principiul *câmpurilor toponimice*.

Impactul apariției lucrării dlui Vasile Tătaru nu se limitează doar „asupra grupului de oameni cărui i se adresează, ... devenind un reper de netăgăduit în conștiința localnicilor” (p. 7), ci are ecouri mult mai largi; pentru că aceasta constituie nu doar o carte document pentru oamenii locurilor, ci și o carte martor, la care se pot raporta și cu care se pot compara datele înregistrate în localități din diferite zone ale Moldovei sau chiar din alte regiuni istorice ale țării.

Iustina Burci

Sheila Fitzpatrick, *Stalinismul de fiecare zi. Viața cotidiană în Rusia Sovietică a anilor 1930*, Editura Corint, 2016, 523 p.

Dacă subtitlul cărții ar fi lipsit, cu ușurință cititorul, îndreptățit de o oarecare cultură în materie, ar fi putut imagina, în deplină legitimitate, subiectul – stalinismul, la o perioadă mult mai lungă, una care să acopere întreaga istorie a comunismului. Pentru că stalinismul, ca apogeu al comunismului, în coordonatele de bază a existat dintotdeauna, l-a precedat, – ciudat ! – pe Stalin, după cum i-a și urmat. Stalinism înseamnă comunism d’a capo al fine, Stalin nefiind decât o apariție contingentă într-un fenomen a cărui esență i-a împrumutat doar numele.

În formularea originală, subtitlul era, mult mai sugestiv, *Everyday Stalinism: Ordinary Life in Extraordinary Times*, – viața obișnuită în timpuri neobișnuite, deja un subiect de reflecție: cum se pot conjuga cele două ?

Viața obișnuită la care face referință autoarea, fără să o așeze într-un înțeles anume (atât de necesar totuși, numai că, și aici, la un istoric atât de calificat cum este cea de față, își face loc obișnuita deprindere a istoricilor de a nu-și defini termenii !) înseamnă unele lucruri care nu acoperă nici pe departe subiectul așa cum figurează în definițiile de dicționar. *Obișnuit* înseamnă, în perimetrul cărții, modul de procurare al hranei, viața de familie, influențe, relații și alte câteva. Nimic despre felul de a gândi sub impactul terorii, despre psihologie și multe, multe altele.

Neobișnuit este sfera politicului și modul în care își exercită puterea în contradicție cu cel obișnuit. Manifestări lipsite de rațiune umană, decizii și gândire aleatorii, contingente nenumărate, aventurisme de toate culorile, abuzuri, etc, fără coordonarea care, ea singură, asigură suprastructurii politice legitimitate.

Prefața elogioasă de care se bucură cartea, întocmită în manieră exhaustivă de către Sorin Antohi, depășește însă performanțele cărții. Fără a fi o carte modestă, *Stalinismul* doamnei Fitzpatrick rămâne o lucrare științifică în cel mai deplin mod. Întocmită în toate datele și afirmațiile făcute de documente și informații de arhivă, cartea de față oferă un adevăr pe măsură. Probabil că el nu rezonează prea bine cu celălalt adevăr, adevărul celor care au trăit stalinismul și depun mărturie propria lor trăire. Avem astfel două adevăruri între care, probabil, nu este de optat: adevărul celor care îl exprimă prin propria viață, și adevărul celor care au auzit. Mai clar, adevărul de tip Soljenițin și Șalamov, și adevărul de tip Sheila Fitzpatrick.

Impactul este, pentru cititorul empiric, din partea adevărului trăit. Intelectualul se va abține în fața acestui tip de adevăr la care se va raporta cu reținere. Fără a-l dezavua, îl va diminua. Va prefera adevărul confirmat de arhivă, statistică și contabilitate.

Problema cea mai importantă care explică falia între cele două: obișnuit și neobișnuit, nu este deloc amintită. Faptul că ce trăiau oamenii din partea elitei politice, a Partidului bolșevic și a N.K.V.D.-ului era expresia abuzurilor reale ale acestora, iar ceea ce li se punea în față ca ideologie era alta. Crimele, ilegalitățile, foametea nu erau prevăzute în niciun program de guvernare. Nicio constituție sovietică nu le formulase. Ori tocmai aceasta a dus la criza și prăbusirea comunismului: una se trăia și alta se fuma. Comunismul a pierdut pe propria sa mână. Rațiunea pe care a promovat-o în ideologie nu a însemnat nimic.

Cartea doamnei Sheila Fitzpatrick este ilustrativă pentru maniera pură, strict epistemologică în care lumea culturii libere înțelege să facă istorie.

Ion Militaru

Romano Guardini, *Artă și revelație*, Editura Limes, 2017, 93 p.

Unul dintre cei mai importanți gânditori creștini din secolul XX, Romano Guardini este la a treia apariție în limba română, *Artă și revelație* (Editura Limes, 2017). S-a făcut cunoscut publicului român cu *Sfârșitul modernității*, excepțională exegeză a timpului modern, și *Despre semnele sacre*, ambele apărute la editura Humanitas.

Nu temele sunt cele care asigură originalitatea strălucitului teolog. În sine, ele sunt cum nu se poate mai cunoscute și banale: „despre viața credinței, despre Dumnezeu cel viu, esența creștinismului, Domnul, lucrurile ultime, rugăciunea Domnului” ș.a. De două mii de ani, astfel de teme au trecut prin cele mai diverse laboratoare: ale sfinților părinți, ale scriitorilor bisericești, ale scolasticii, teologiei și misticii medievale, filosofiei moderne și postmoderne, astfel încât impresia este că, dat fiind unul și același conținut (spre deosebire de cel al filosofiei care s-a schimbat continuu !) s-a spus tot, încât nimic nu mai surprinde.

Într-adevăr, literatura teologică de calitate nu mai poate surprinde astăzi prin nimic de felul originalității. Dimpotrivă, originalitatea – ce poate să însemne ea ! – poate deveni periculoasă. Calitatea acestui gen de literatură se vede în altă parte: reclarificarea tematică, adaptarea actuală a Scripturii și nu înnoirea obscură și indiferentă la referențialul de față. Nu orice conținut suportă înnoirea. Textul sacru nu este artă astfel încât abordările extreme, de natură fantezistă, să-i fie benefice.

Din acest punct de vedere, Romano Guardini nu este un gânditor original. O spun mai întâi, temele. Apoi, metoda de natură carteziană: idei simple și clare. Și totuși, nimic din astea nu-i diminuează geniul. Căci avem de descoperit în aceste texte expresia unui geniu al interpretării și credinței.

Ce are de-a face arta cu revelația – întrebare de pus în cadrul lucrării de față ? Nu s-a făcut așa ceva în Sfânta Scriptură, al cărei caracter este de o cu totul altă natură ? Implică, pe undeva, revelația, necesitatea artei ? Și nu cumva pentru așa ceva este de plătit un preț ?

Apoi, intelectualul care se apropie de temă, cu întreg contextul cultural de rigoare, întreabă: în ce raport de similitudine poate fi *artă și revelație* și *originea operei de artă* ? Sunt cele două scrieri, *Artă și revelație* (Guardini) și *Originea operei de artă* (Heidegger) despre unul și același subiect?

„Opera de artă participă la realitate. Ea se naște din nostalgia acelei existențe desăvârșite care nu există, dar despre care, în ciuda oricărei dezamăgiri, omul crede că ar trebui să existe: aceea în care existentul a ajuns la adevărul său deplin și realitatea s-a supus esențelor” (p. 59).

În final, să nu uităm că avem de-a face cu un gânditor creștin și un teolog, astfel încât este previzibil unde se va ajunge, la „caracterul ei religios: trimiterea ei spre viitor, în acel viitor absolut care nu se mai poate întemeia pe lume. Orice adevărată operă de artă este, în esența sa, escatologică și leagă lumea, dincolo de sine, de ceva ce are să vină”. (p. 61).

Capitolul cel mai consistent al cărții este referitor la *Artă și revelație*, comentat mai sus. Alături de el, complementar, se mai află *Experiența religioasă și privirea simbolică*, axat pe caracterul simbolic al lucrurilor, și *Elementul vizionar în Divina comedie* a lui Dante.

Ion Militaru

Liviu Emil Pop, *Un om, o viață, un destin*, Editura Aius, 2017, 526 p.

Craiova nu a excelat, nici azi, nici de-a lungul timpului, în scrieri de memorialistică: amintiri, jurnal, memorii. Dosarul genului nu înregistrează mare lucru aici, în ciuda faptului că cele câteva personalități care au trăit în Craiova, sau cele care, măcar pentru că au trecut pe aici sau și-au petrecut o parte a vieții, ar fi putut să o facă. Fapt este că genul este aproape cvasi-absent. Nu-l salvează nici măcar personalitatea lui I. D. Sârbu, al cărui masiv jurnal – *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, apărut postum (Scrisul Românesc, 1991) – sau *Adio, Europa*, oricum și oricât valorificate, prin singularitate nu impun un gen. În rest, Marin Sorescu, Alexandru Piru (a cărui *Ceartă* a rămas de pomină în urbe prin batjocura generalizată la adresa tuturor fără ca, lucrul cel mai de mirare, să nu scandalizeze pe nimeni, în ciuda indecenței crase a autorului care, ca semn de mulțumire pentru adularea în genunchi a intelectualității autohtone a practicat ingratitudinea cea mai vulgară!), C.S. Nicolăescu-Plopșor, Emil Gârleanu ș.a. – în alte epoci, nu au lăsat nimic. Lucrul este cât se poate de uimitor: de ce nu au făcut-o? nu se poate ști. Cât de interesant ar fi putut fi apariția postumă a unui jurnal al lui Nicolăescu-Plopșor, să zicem, al cărui caracter rebel și grosier – în sensul bun al cuvântului – era cunoscut sau, contemporan cu el, al marelui lingvist, Gheorghe Ivănescu, ani buni director al Institutului Academiei Române din Craiova. Dar, vorba latinilor, nu putem fi decât elegiaci privind în urmă...

Cei numiți mai sus aparțin primei linii a culturii și, odată cu absența exercitării memorialistice, au lăsat misterul ei. O discuție aparte ar fi aici necesară. Nu este cazul să o purtăm aici și acum. Cum stau însă lucrurile cu eșalonul doi, cei batjocoriți de Piru? De ce nu au făcut-o? Pentru că, nici în cazul lor, nu abundă lucrările de memorialistică, or, după cum se știe, aici excesul de *percepere de sine* este mai abundent decât în cazul primilor?

De aceea nu putem fi decât surprinși când, în chip cu totul neașteptat, astfel de lucrări vin de acolo unde, în chip natural, se nasc mai greu: la cei de specialități tehnice, cu orizont științific pronunțat. O astfel de lucrare vastă, de peste 500 de pagini, aparține lui Liviu Emil Pop, academician, profesor universitar, doctor docent. Craiova, pe fondul descris mai sus, nu poate decât să-i facă o reverență, în semn de mulțumire și recunoștință (Liviu Emil Pop, *Un om, o viață, un destin*, Editura Aius, 526 p, 2017).

Benvenuto Cellini, în preludiul biografiei pe care singur și-a întocmit-o (*Viața lui Benvenuto Cellini povestită de el însuși*), condiționează genul la modul categoric: cine a trăit ceva deosebit în viață este dator să-și facă biografia. Condiția italianului este bine de știut de fiecare ins care este tentat să se exerseze aici. Evident, nu fiecare viață este

remarcabilă, prin urmare nu orice biografie poate fi pusă în arta genului. Numai cel care a trăit lucruri remarcabile, or, se știe, așa ceva este rar, indiferent că ego-ul dictează și minte enunțând: viața ta este importantă.

Viața profesorului Pop este însă cu totul remarcabilă. Pentru ea pledează două componente care o susțin: biografia, adică istoria în sens larg, fapte istorice parcurse, dinamică și evenimente de natură socială, politică și economică, cultura, realizarea profesională.

Pentru prima, biografia omului Pop aparține acelei istorii românești care începe cu Unirea, 1918 (s-a născut în Transilvania, în anul Unirii), parcurge epoca interbelică de-a lungul unei istorii tensionate, războiul, înlăturarea monarhiei, instaurarea comunismului, străbaterea acestuia și, în fine, anul 1989, cu revoluția. Este suficient pentru ca o viață ale cărei compartimente să fie afectate mai mult sau mai puțin de astfel de evenimente să fie interesantă.

Profesional, biografia profesorului Pop se situează la aceeași altitudine. Agronom de profesie, descinde de la Cluj, întemeiază facultatea de agronomie din Craiova, adună o echipă de colaboratori, face cercetări, predă, scrie cărți. Este premiat, i se acordă funcții, titluri... Toate fac materia primă a memoriilor.

Cartea este scrisă cu rigoarea intelectualului de formație științifică. Domină atenția pentru adevăr și exactitate. Ceea ce nu poate fi în parametrii acestora este lăsat deoparte. De aceea cartea are, în bună măsură, aparența unui dosar al faptelor (este poate singura scădere, iertată însă de prea multa dragoste pentru adevăr!). Parcurgând-o ai impresia unui manual de aritmetică din care nu lipsește nimic.

Provenită dintr-un resort sentimental, o astfel de carte nu încheie însă în templul păgân al adevărului. Ea face loc, în chip uimitor, a ceva ce nu are de-a face cu fundamentalismul acestuia: arta. Cartea abundă în versuri de toate categoriile: aparținând unor poeți iluștri, versuri populare celebre sau, pur și simplu, citând din memorie. Este atâta abundență de sentiment, de lirism intercalată de-a lungul capitolelor, emană atâta forță de convingere încât, la rândul nostru putem fi convinși că un spirit atât de sobru, de lucid, dacă nu și-ar fi găsit împlinirea într-un domeniu atât de îndepărtat de artă, cu siguranță și-ar fi găsit-o în altă parte.

Ion Militaru

Marius Oanță (coord), *Studii de istorie ecleziastică*, Editura Sitech, Craiova, 2018, 318 pag.

Istoria ecleziastică reprezintă un compartiment mai aparte al științei istoriei, fiind unul care se întrepătrunde și cu alte domenii, precum teologia, filosofia, sociologia, istoria religiilor, istoria universală sau națională ș.a. Este un subdomeniu al istoriei Bisericii, care tratează istoria bisericilor individuale, pentru o perioadă determinată de timp.

În încercarea de a contribui la scrierea și cunoașterea istoriei ecleziastice, volumul de față, reunește mai mulți autori, clerici și laici, cu diverse subiecte din acest domeniu de cercetare. Autorii fac parte dintr-un larg spectru confesional, aceștia fiind „romano-catolici, greco-catolici, armeano-catolici, ortodocși sârbi, evanghelici-lutherani, bapțiști și creștini după Evanghelie” (p. V). Aria tematică se întinde pe „mai multe perioade de timp diferite, începând cu Evul Mediu mijlociu și încheind cu cea modernă și contemporană” (p. V), studiile fiind ordonate în mod cronologic.

În paginile sale, volumul cuprinde șaptesprezece studii, un articol, cinci relatări de evenimente și trei recenzii de volume tematice. Studiile conținute sunt bazate pe documente de arhivă, parte din ele inedite, care ajută la completarea istoriei unor confesiuni, unor personalități clericale sau a unor evenimente istorice. Se remarcă faptul că, deși volumul reunește mai mulți autori de la mai multe confesiuni, s-a urmărit cercetarea istorică și nu polemica teologică sterilă, des întâlnită în mediul interconfesional, precum și în cel universitar și academic. Astfel, în acest volum se găsesc studii biografice (despre Johann Drauth, Paul de Vuko, Petar Petrovici, L'udovit Augustin Boor, Ivan Bujna, Márton Áron, Episcopii Cisar și Scheffler, martiri catolici bulgari), un studiu despre erezia pauliciană din evul mediu, un studiu despre funcții clericale, două studii despre așezăminte clericale, două studii despre bapțiști, două studii despre creștinii după Evanghelie, un studiu despre istoria greco-catolicilor, dar și un studiu teologic despre eutanasiere. Totodată, studiile sunt împărțite pe trei paliere ale volumului: șase studii sunt incluse în *Oameni și credințe între evul mediu și zorii modernității*, cinci în *Diversitate și modernitate confesională* și șase în *Biserica sub regimurile totalitare*.

De asemenea, mai sunt prezente și relatări de evenimente culturale și religioase care au suscit interesul pe plan local, și nu numai, precum sesiuni științifice, expoziții sau lansări de carte. Cartea ocupă un loc special în viața fiecărui cercetător, de aceea sunt incluse și trei recenzii a unor apariții recente de istorie catolică și creștină după Evanghelie.

Volumul se încheie cu un articol mediativ, scris de un prelat greco-catolic, privind *România: pași îndărăt în dialogul ecumenic*, ce se dorește a fi un răspuns istoric la documentarul despre Patriarhul Justinian Marina, realizat de Trinitas TV – Televiziunea Patriarhiei Române.

Acest volum nu va fi unul unic, chiar dacă este inedit prin apariția sa, pentru că „volumul este primul dintr-o serie ce se dorește a fi continuată, astfel încât să rememoreze evenimentele importante care au marcat istoria Bisericii și să dezvăluie faptele istorice relevante, într-un context amplu, în strânsă legătură cu schimbările structurale care au influențat viața religioasă a comunităților de credință” (p. X).

Apariția acestui volum este salutară pentru că el contribuie, și următoarele vor urma același traseu, la o mai bună cunoaștere a vieții ecleziastice din spațiul românesc, încadrat în cel european.

Bogdan Emanuel Răduț